

BIULETYN

Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich

Numer 1/2009

W numerze:

Co to jest KSOW?

Leader – sukces gwarantowany

Słowa i sens

Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich

www.ksow.pl

Sekretariat Centralny KSOW

(22) 623-18-42

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Dolnośląskiego

(71) 766-93-50

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Kujawsko-Pomorskiego

(56) 656-11-95

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Lubelskiego

(81) 534-89-83

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Lubuskiego

(68) 456-52-25

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Łódzkiego

(42) 663-36-30

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Małopolskiego

(12) 630-31-40

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Mazowieckiego

(22) 59-79-700

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Opolskiego

(77) 44-83-207

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Podkarpackiego

(17) 747-64-69

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Podlaskiego

(85) 74-97-640

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Pomorskiego

(58) 32-68-650

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Śląskiego

(32) 77-40-545

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Świętokrzyskiego

(41) 344-40-87

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Warmińsko-Mazurskiego

(89) 521-92-50

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Wielkopolskiego

(61) 85-41-788

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Zachodniopomorskiego

(91) 31-29-301

Szanowni Państwo!

Pragnę zaprezentować Państwu nową publikację „Biuletyn Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich”. Będzie on stanowił ważne uzupełnienie działań informacyjnych podejmowanych w ramach KSOW w oparciu o aktualnie budowany portal Sieci. Przygotowanie Biuletynu stanowi kolejny istotny krok w rozpoczętym w 2007 roku procesie budowy Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich. Ma ona w Polsce służyć przede wszystkim lepszemu przepływowi informacji pomiędzy instytucjami i organizacjami zaangażowanymi w działania na rzecz polskiej wsi i jej mieszkańców. Chcielibyśmy, aby Sieć stała się też forum

aktywnej wymiany dobrych praktyk, wiedzy i doświadczeń we wdrażaniu programów i projektów służących zrównoważonemu rozwojowi obszarów wiejskich. Mam nadzieję, że Sieć będzie też instrumentem wspierającym administrację rządową i samorządową w realizacji zadań z zakresu rolnictwa i obszarów wiejskich realizowanych zarówno w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013, jak i programów operacyjnych polityki spójności zgodnie z celem horyzontalnym nr 6 „Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich” Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia. Szczególnie ważne będą te działania Sieci, które przyczynią się do poprawy jakości życia i warunków pracy mieszkańców wsi w Polsce.

Oddając dziś do Państwa rąk pierwszy numer Biuletynu KSOW, który będzie ukazywał się co kwartał pragnę zachęcić nie tylko do czytania i poszukiwania informacji jakie będziemy w nim publikować na temat obszarów wiejskich i rolnictwa, ale także do aktywnego współtworzenia tego periodyku. Istotą Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich jest przede wszystkim współpraca, jej uczestników i partnerów, w realizacji działań służących zwiększeniu efektywności wdrażania programów/projektów adresowanych do mieszkańców i gospodarki obszarów wiejskich. Mam nadzieję, że nasza publikacja stanie się również forum wymiany wiedzy i doświadczeń w tym zakresie.

W pierwszym numerze prezentujemy informacje na temat Sieci w Polsce oraz informacje o działaniach podejmowanych w ramach Osi IV Leader. Ponadto w numerze publikujemy informacje o zrealizowanych już działaniach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich. W tym numerze znajdą Państwo również felieton „z przymrużeniem oka” traktujący o sposobie prezentowania zagadnień dotyczących funduszy unijnych i nie tylko. Ponadto, aby ożywić i uatrakcyjnić nasz Biuletyn wprowadziliśmy też kącik humoru, który pozwoli Państwu spojrzeć z pewnym dystansem i uśmiechem na ważne kwestie dotyczące obszarów wiejskich w Polsce.

Wyrażam nadzieję, że prezentowany „Biuletyn Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich” stanie się istotnym elementem współpracy w ramach Sieci, dostarczającym informacje, które będą pomocne w Państwa pracy na rzecz rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa.

Marek Sawicki

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Co to jest KSOW?

1. Podstawa prawna utworzenia Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich (KSOW)

Prawo wspólnotowe:

Art. 68 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)

- obowiązek utworzenia KSOW przez każde państwo członkowskie,
- włączenie do KSOW wszystkich organizacji struktur administracyjnych zaangażowanych w rozwój obszarów wiejskich,
- obligatoryjne zadania realizowane w ramach KSOW,
- współfinansowanie ze środków EFRROW.

Art. 41 rozporządzenia Komisji (WE) nr 1974/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. ustanawiającego szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia (WE) nr 1698/2005 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

Prawo krajowe:

Art. 37a ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. U. Nr 64, poz. 427, z późn. zm.).

Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 marca 2009 roku w sprawie krajowej Sieci obszarów wiejskich.

2. Cele Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich

- wsparcie wdrażania i oceny polityki w zakresie rozwoju obszarów wiejskich,
- aktywizowanie organizacji oraz struktur administracyjnych zaangażowanych w rozwój obszarów wiejskich,
- identyfikacja, analiza, rozpowszechnianie oraz wymiana informacji i wiedzy

w zakresie rozwoju obszarów wiejskich, wśród wszystkich zainteresowanych partnerów na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym oraz wspólnotowym,

- rozpowszechnianie wiedzy na temat strategii rozwoju obszarów wiejskich,
- podniesienie efektywności działań wdrażanych w ramach PROW na lata 2007–2013.

3. Struktura Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich

Jednostka Centralna (Sekretariat) KSOW odpowiedzialna jest za koordynację stworzenia i funkcjonowania KSOW. Jednostka Centralna ma za zadanie utworzenie i prowadzenie portalu internetowego Sieci oraz ułatwianie wzajemnych kontaktów pomiędzy uczestnikami Sieci.

16 Jednostek (Sekretariatów) Regionalnych Sieci w Urzędach Marszałkowskich poszczególnych województw, które wspierają realizację zadań KSOW, koordynują kontakty pomiędzy uczestnikami Sieci w danym regionie oraz wzmacniają współpracę pomiędzy regionami.

Grupa Robocza złożona z przedstawicieli administracji rządowej i samorzą-

dowej oraz reprezentantów organizacji i instytucji zaangażowanych w rozwój obszarów wiejskich. Zadaniem Grupy Roboczej jest powoływanie tematycznych grup roboczych oraz kierowanie ich pracami. Do zadań Grupy Roboczej należy określanie priorytetów KSOW i rekomendacji działań, bieżące monitorowanie prac KSOW, a także powoływanie i kierowanie pracami tematycznych grup roboczych.

Członkowie Grupy Roboczej ds. KSOW:

a) przedstawiciele Sekretariatu Centralnego Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich i 16 sekretariatów regionalnych, przedstawiciele resortów gospodarczych, rozwoju regionalnego, zdrowia, edukacji, kultury i dziedzictwa narodowego, pracy i polityki społecznej oraz administracji i spraw wewnętrznych,

- b) przedstawiciel Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
- c) przedstawiciel Agencji Rynku Rolnego,
- d) przedstawiciel Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa (FAPA),
- e) przedstawiciel Centrum Doradztwa Rolniczego,
- f) przedstawiciel Krajowego Centrum Edukacji Rolniczej,
- g) przedstawiciel Krajowej Rady Izb Rolniczych,
- h) przedstawiciel Związku Banków Polskich,
- i) przedstawiciel Lokalnych Grup Działania,
- j) przedstawiciel organizacji pracodawców,
- k) przedstawiciel jednostek badawczo-rozwojowych,
- l) przedstawiciel samorządu gminnego, wskazany przez Komisję Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego,
- m) przedstawiciel samorządu powiatowego, wskazany przez Komisję Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego,
- n) przedstawiciel związków branżowych producentów rolnych,
- o) przedstawiciel związków zawodowych,
- p) przedstawiciel pozarządowych orga-

nizacji działających na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, w tym organizacji działających na rzecz wyrównywania szans,

- q) przedstawiciel uczelni wyższych, wskazany przez Radę Główną Szkolnictwa Wyższego.

4. Uczestnicy Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich

Zgodnie z PROW 2007-2013 KSOW ma charakter otwarty. Struktura KSOW skupia struktury administracyjne (na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym) oraz zainteresowane podmioty, które przyczyniają się do rozwoju obszarów wiejskich oraz mają, w sposób bezpośredni lub pośredni, wpływ na lepsze wykorzystanie instrumentów EFRROW. W celu zapewnienia prawidłowego funkcjonowania Sieci przygotowany został wykaz obejmujący struktury administracyjne i podmioty działające w zakresie rozwoju obszarów wiejskich. Uczestnikami KSOW mogą być podmioty, które są aktywnie zaangażowane w rozwój obszarów wiejskich oraz wyrażą chęć otrzymywania oraz dostarczania informacji w tym zakresie.

Należą do nich w szczególności:

- a) urzędy administracji rządowej zainteresowane rozwojem obszarów wiejskich, w tym instytucje odpowiedzialne za fundusze strukturalne,
- b) samorządy województw, gmin i powiatów,
- c) organizacje branżowe,
- d) organizacje spółdzielcze,
- e) izby rolnicze,
- f) instytuty resortowe,
- g) podmioty gospodarcze,
- h) jednostki badawczo-rozwojowe,
- i) organizacje pozarządowe, szczególnie działające w sektorze rolno-spożywczym lub zajmujące się szeroko rozumianym rozwojem obszarów wiejskich,
- j) państwowe jednostki doradztwa rolniczego,
- k) służby ochrony przyrody,
- l) lokalne grupy działania (LGD), ich działające formalnie i nieformalnie Sieci oraz inne Sieci mające znaczenie w działaniach na rzecz rozwoju obszarów wiejskich na szczeblu lokalnym,

m) szkoły średnie i wyższe,

n) osoby fizyczne.

5. Plan Działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich

Plan Działania KSOW zgodnie z art. 68 ust. 2 lit. b rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 zawiera m.in. następujące nazwy działań, w ramach których są realizowane zadania szczegółowe:

- identyfikacja i analiza możliwych do przeniesienia dobrych praktyk w zakresie rozwoju obszarów wiejskich oraz przekazanie informacji na ich temat,
- przeniesienie dobrych praktyk, projektów innowacyjnych oraz organizacja wymiany doświadczeń i „know-how”,
- przygotowanie programów szkoleniowych dla LGD w procesie tworzenia, w tym wymiana doświadczeń między lokalnymi grupami działania,
- zarządzanie Siecią,
- pomoc techniczna dla współpracy międzyregionalnej i transnarodowej,
- wspieranie współpracy międzyinstytucjonalnej, w tym międzynarodowej,
- wymiana wiedzy oraz ocena polityki w zakresie rozwoju obszarów wiejskich.

W celu realizacji powyższych zadań organizowane są m.in. spotkania, szkolenia, seminaria, Sieci eksperckie. Utworzony zostanie również portal internetowy KSOW. Strona internetowa KSOW będzie stanowiła główną platformę wymiany informacji dla podmiotów zaangażowanych w rozwój obszarów wiejskich, w tym także instytucji wchodzących w skład struktury KSOW (Sekretariat Centralny i 16 sekretariatów regionalnych).

Podstawą realizacji celu KSOW są działania zaplanowane w ramach planów działania KSOW, które są sporządzane w dwuletnich okresach dla Sekretariatu Centralnego oraz sekretariatów regionalnych. Plan działania KSOW zawiera cele działań, ramowy harmonogram działań oraz indykatywny budżet (plan finansowy z podziałem na poszczególne działania).

6. Finansowanie Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich

Budżet Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich planowany jest na poziomie 55 mln euro i jest zapewniony w ramach Pomocy Technicznej PROW 2007–2013. Obejmuje on wydatki na funkcjonowanie struktury KSOW m.in. koszty organizacji oraz funkcjonowania jednostki centralnej i jednostek regionalnych KSOW – 11 mln euro oraz wydatki związane z realizacją zadań w ramach Sieci (zgodnie z Planem Działania KSOW) – 44 mln euro.

7. Współpraca z Europejską Siecią Obszarów Wiejskich (ESOW)

Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich w Polsce jest częścią Europejskiej Sieci Obszarów Wiejskich, w ramach której odbywa się współpraca pomiędzy Krajowymi Sieciami Obszarów Wiejskich utworzonymi w poszczególnych państwach członkowskich.

W ramach Sieci prowadzona jest współpraca bilateralna i wielonarodowa pomiędzy Sieciami państw członkowskich. Jednocześnie utrzymywane są kontakty z władzami i organizacjami o znaczeniu międzynarodowym, zaangażowanymi w rozwój obszarów wiejskich oraz wykazującymi szczególne zainteresowanie działaniami Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich, przede wszystkim w celu ułatwienia wymiany doświadczeń oraz dobrych praktyk w ramach konkretnych Sieci tematycznych. Prace Europejskiej Sieci Obszarów Wiejskich są koordynowane przez Europejski Komitet Koordynujący Sieć Obszarów Wiejskich. W skład Komitetu wchodzi przedstawiciele Instytucji Zarządzających programami rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007-2013 i przedstawiciele narodowych Sieci obszarów wiejskich z 27 krajów członkowskich, przedstawiciele podkomitetu ds. Leader oraz reprezentant europejskiej organizacji zrzeszającej lokalne grupy działania. Do głównych zadań Komitetu należy określanie priorytetów i celów ESOW, aktywizowanie Sieci narodowych i wspieranie projektów współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej oraz inicjowanie różnego typu projektów badawczych związanych z obszarami wiejskimi na szczeblu europejskim.

Wydarzenia

Międzynarodowa Konferencja „Rolnictwo i obszary wiejskie – 5 lat po akcesji Polski do Unii Europejskiej” – wnioski i debaty

KONFERENCJA ODBYŁA SIĘ w dniach 28-29 kwietnia 2009 r. w Warszawie. Jej celem było ukazanie przemian jakie dokonały się w rolnictwie i na obszarach wiejskich w okresie 5 lat od wstąpienia Polski do UE. Konferencja była także okazją do dyskusji na temat wyzwań stojących przed rolnictwem europejskim w kontekście trwającej debaty nad przyszłością wspólnotowych polityk, w tym Wspólnej Polityki Rolnej po 2013 r. W spotkaniu udział wzięło około 300 uczestników z 21 państw, w tym przedstawiciele instytucji europejskich, m.in.: Komisarz ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich – Mariann Fischer-Boel, przewodniczący Komisji Parlamentu Europejskiego ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich – Neil Parish, Dyrektor Generalny Sekretariatu Generalnego Rady Unii Europejskiej – Jarosław Pietras. W spotkaniu uczestniczyli ministrowie rolnictwa wybranych państw członkowskich UE, przedstawiciele ambasad, jak również naukowcy z 9 krajów (Belgia, Czechy, Łotwa, Niemcy, Polska, Rumunia, Szwecja, Węgry, Wielka Brytania) oraz przedstawiciele Krajowych Sieci Obszarów Wiejskich.

W PIERWSZYM DNIU KONFERENCJI dyskutowano o efektach członkostwa w UE w obszarze rolnictwa i rozwoju wsi oraz o kwestiach związanych z nowymi wyzwaniami dla Wspólnej Polityki Rolnej. Prezentacje wprowadzające pokazały, iż obawy krajów kandydujących sprzed akcesji nie potwierdziły się, a wejście w europejskie struktury wpłynęło korzystnie na rolnictwo wszystkich krajów dzisiejszej UE-12, generując wiele pozytywnych zmian. Jak stwierdził Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Marek Sawicki, „od czasu akcesji Polska zdołała zbudować odpowiedni system instytucjonalny umożliwiający wdrożenie instrumentów Wspólnej Polityki Rolnej”. Zaobserwowano, iż „wzajemne pełne otwarcie rynków stało się silnym impulsem rozwoju; zagrożenia są mniejsze niż wcześniej oceniano, a producenci żywności dobrane wykorzystują szanse, jakie powstały

w wyniku otwarcia dużego i zamożnego europejskiego rynku żywności” [prof. Andrzej Kowalski].

Pięć lat funkcjonowania we Wspólnocie pozytywnie wpłynęło również na opłacalność produkcji rolniczej i poprawiło sytuację dochodową rolników. O pozytywnej ocenie efektów przystąpienia Polski do UE świadczą mogą także wyniki badań opinii społecznej, które wskazują na wyraźną poprawę nastrojów wśród mieszkańców wsi, oraz wśród samych rolników [prof. Maria Halamska, dr Barbara Fedyszak-Radziejowska].

Mimo pozytywnych przeobrażeń, zauważono jednak, iż skuteczne konkurowanie z pozostałymi państwami Wspólnoty utrudnia nadal stosunkowo niski poziom koncentracji produkcji rolniczej i przetwórstwa żywności oraz stosunkowo niska wydajność pracy. Chociaż rolnictwo w tej części Europy odniosło znaczne korzyści z członkostwa w UE, to jego efekty są bardzo zróżnicowane w poszczególnych krajach. „Polska na tle innych krajów wypada niezwykle korzystnie i jest pod tym względem liderem w regionie. Jednym z czynników decydujących o tym sukcesie jest fakt, iż wchodząc do Unii Europejskiej Polska posiadała w miarę skonsolidowaną strukturę, a ludzie z ich przywiązaniem do ziemi i tradycją oraz odpowiednim poziomem aktywów byli gotowi skorzystać z dobrodziejstw UE” [prof. Csaba Csaki].

Proces akcesji niósł ze sobą obawy i oczekiwania nie tylko po stronie krajów wstępujących do Wspólnoty, ale również w krajach UE-15. Rolnicy „piętnastki” obawiali się z kolei, że tania żywność z Europy Wschodniej „zaleje” ich rynki; sceptyczni byli również podatnicy oraz handlowcy. „Obawy po obu stronach były przesadzane, a rozszerzenie przyniosło wszystkim krajom wiele pozytywnych skutków” [prof. Johan Swinnen].

Po sesji plenarnej, debata o doświadczeniach członkostwa w UE toczyła się w ramach trzech sesji tematycznych.

W PANELU DOTYCZĄCYM WIELOFUNKCYJNOŚCI rolnictwa i obszarów wiejskich w rozszerzonej UE uczestnicy przyznali, iż wzrost zainteresowania wielofunkcyjnością rolnictwa i obszarów wiejskich wynika przede wszystkim ze wzrostu różnorodności celów i wartości, jakie ma realizować rolnictwo w zintegrowanej Europie, jak również z lepszego dostrzegania związków między funkcjonowaniem rolnictwa a jego otoczeniem przyrodniczym, kulturowym i społecznym [dr hab. Tomasz Stuczyński]. Podkreślono, iż „wielofunkcyjna, żywotna społecznie i ekonomicznie wieś jest naturalnym i niezbędnym zapleczem wielofunkcyjnego rolnictwa. Konieczne jest więc zintegrowane podejście do rozwoju obszarów wiejskich, co stanowi istotne wyzwanie dla polityk unijnych, w tym dla polityki spójności” [prof. Jerzy Wilkin]. Poruszając kwestie ożywienia społeczno-ekonomicznego wsi w nowych krajach członkowskich, wskazywano wielokrotnie na duże znaczenie małych gospodarstw rolnych. „W wielu regionach UE, małe gospodarstwa rolne stanowią wciąż bardzo istotne źródło zaopatrzenia w tanią i dobrą żywność [dr Cosmin Salasan]. Podkreślano również znaczenie spójności terytorialnej i kluczową rolę jaką odgrywają małe i średnie miasta w utrzymaniu tkanki społeczno-ekonomicznej na obszarach wiejskich. „Wzmocnienie więzi między obszarami miejskimi i wiejskimi wzmacnia także spójność terytorialną. Zamiast postrzegać obszary wiejskie – wiejskie jako konkurentów właściwsze jest podejście bazujące na uznaniu i waloryzacji wspólnego kapitału terytorialnego wsi i miast” [dr Władysław Piskorz]. Zauważono także, iż żywotność obszarów wiejskich zależy w dużym stopniu od samoorganizacji jej mieszkańców i od sukcesu w budowie instytucji wspierających wielofunkcyjność zarówno wsi jak i rolnictwa [Urszula Budzich-Szukała].

W PANELU DOTYCZĄCYM WYZWAŃ stojących przed sektorem rolno-żywnościowym, podkreślano, iż nowe państwa członkowskie Unii Europejskiej, dzięki doświadczeniom przed- i po- akcesyjnym, mają duży potencjał dostosowawczy do nowych wyzwań, a ciągle poprawiana struktura instytucjonalna sprzyja takim dostosowaniom [prof. Ewa Rabinowicz]. Zadania nie ułatwia jednak rosnąca niepewność, co do warunków gospodarowania, czego przykładem jest obecny kryzys gospodarczy. Załamanie światowego handlu nie jest łatwo wytłumaczalne poprzez podstawowe zasady rządzące rynkiem [prof. David Harvey]. O ile jednak walka z kryzysem finansowym oraz przebiegający proces liberalizacji światowego handlu mają bardzo duży wpływ na sektor rolny, o tyle,

zdaniem Rogera Waite'a, znacznie większym problemem w skali globalnej jest zapewnienie żywności na świecie. Wzrost światowej populacji, i idący za tym wzrost światowego popytu, połączone z problemami spadku produktywności rolnej, postępującą degradacją ziemi, niedoborem wody oraz zmianami klimatu stanowią ogromne wyzwanie dla rolnictwa. „W Unii Europejskiej rolnictwo jest bardzo zależne od przyjętych polityk, dlatego należy poszukiwać równowagi ekonomicznych, środowiskowych i społecznych priorytetów” [David Baldock]. Wynikiem dyskusji w tym panelu były również wskazówki do reformy przyszłej polityki rolnej, która zdaniem uczestników konferencji wymaga fundamentalnych zmian w sposobie myślenia w kierunku ochrony zasobów, sprecyzowania pojęcia dóbr publicznych, większych nakładów na badania i rozwój oraz pogodzenia tradycyjnych funkcji rolnictwa z celami środowiskowymi, a także z celem poprawy sprawności w UE [„przekaz” dyskutantów do dr Jerzego Plewy – przedstawiciela DG Agri].

W PANELU DOTYCZĄCYM DOŚWIADCZEŃ POAKCESYJNYCH w UE-12 i UE-15, uczestnicy zmierzli się z pytaniem, czy w przypadku sektora rolnego mówienie o Unii dwóch prędkości jest zasadne i czy nowe kraje członkowskie potrzebują specjalnych instrumentów, aby „dogonić kraje piętnastki”. Zwrócono uwagę, iż samo rozszerzenie było dobrze przygotowane, jednak należy zadbać o możliwości wyrównania szans, szczególnie poziomów wsparcia bezpośredniego [dr Czesław Siekierski]. Wyrażono także pogląd, iż obecna WPR nie jest w pełni solidarna, więc bardzo istotne jest, w jakim kierunku będą podążać zmiany w przyszłości [prof. Andris Mīglavs]. Nie bez znaczenia w tym kontekście pozostaje reforma budżetu UE, jednak musimy mieć świadomość, iż debata wokół tej kwestii naznaczona jest silnym akcentem politycznym. Ponadto należy pamiętać, że cele wspólnotowe są realizowane nie tylko w oparciu o wspólnotowy budżet, ale także w oparciu o budżety krajowe [dr Jarosław Pietras]. Dyskutując o przyszłości WPR i jej finansowaniu, należy jednak mieć na uwa-

dze fakt, iż proces wyrównywania szans, „doganiania”, jest procesem bardzo powolnym i długotrwałym” [dr Zofia Krzyżanowska].

W DRUGIM DNIU KONFERENCJI dyskusja miała bardziej polityczne ukierunkowanie. Głos zabrali zarówno przedstawiciele Komisji Europejskiej, Prezydencji Czeskiej, Parlamentu Europejskiego, jak również przedstawiciele administracji państwowej oraz polskiej sceny politycznej.

Komisarz ds. rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich, Mariann Fischer-Boel podkreśliła, iż w wymiarze politycznym – rozszerzenie było kamieniem milowym i zakończeniem długiej, bolesnej historii podziału Europy. Pani Komisarz dobrze oceniła postępy restrukturyzacji sektora rolnego oraz umiejętność absorpcji środków unijnych: „wykorzystanie przez Polskę 95% budżetu na rozwój obszarów wiejskich w latach 2004–2006 świadczy pozytywnie o zarządzaniu i dobrze rokuje na lata 2007–2013”. Podkreśliła przy tym, iż obecnie Polska otrzymuje na rozwój obszarów wiejskich najwięcej spośród państw członkowskich i należy jak najlepiej wykorzystać ten fakt i kontynuować restrukturyzację, aby być dobrze przygotowanym do nowej perspektywy finansowej w latach 2014–2020. Zdaniem Pani Komisarz, w nadchodzących dekadach kwestiami kluczowymi będą: bezpieczeństwo żywnościowe i środowiskowe. „Powinniśmy się zgodzić, aby WPR była spójnym pakietem jako polityka potrzebna, silna, elastyczna, przejrzysta i tak prosta, jak tylko będziemy mogli ją uczynić; taka, która daje wartość za wydane pieniądze” – stwierdziła Mariann Fischer-Boel.

Podobną opinię wyraziło wielu z zaproszonych gości, m.in. Neil Parish, którego zdaniem w przyszłości płatności bezpośrednie nie mogą być uzależnione od produkcji – „chcemy, aby były uzależnione od rodzaju gleby i jakości gleby oraz od rodzaju rolnictwa, które jest pożądane na tym terenie; musimy zachęcić rolników, aby zarządzali zasobami gleby w taki sposób, jaki jest najbardziej pożądany”. Głos w dyskusji o przyszłym kształcie płatności bezpośrednich zabrał również prof. Stefan Tangermann. „Obecnie zmiany WPR są nieuchronne i dobrym rozwiązaniem byłoby wprowadzenie stałej stawki płatności, które by mierzyły w konkretne, dobrze zdecydowane cele, jakich społeczeństwo oczekuje. Za wszystko, za co nie zapłaci rynek, powinna zapłacić polityka publiczna”.

Istotnym głosem w dyskusji była również opinia Prezydencji Czeskiej, którą reprezentował Jiri Urban. Czechy popierają dalsze upraszczanie WPR i bardziej skuteczną alokację finansowych wydatków, a w ramach dalszej dyskusji należy dążyć do harmonij-

nego rozwoju tak produkcyjnej, jak i nieprodukcyjnej strony rolnictwa, powiązanej z dalszym rozwojem obszarów wiejskich.

Podczas debaty, omawiano również kwestie równych warunków konkurencji, które zdaniem Jarosława Kalinowskiego, stanowią fundament jednolitego rynku. „Aby sprostać wyzwaniom w przyszłości musimy być jednością; należy legitymizować Wspólną Politykę Rolną w całym społeczeństwie europejskim”. Jerzy Plewa podkreślił, iż „nawet w tym trudnym obecnie czasie, rolnictwo nowych państw członkowskich lepiej funkcjonuje w ramach Unii Europejskiej, niż gdyby miało borykać się z nowymi wyzwaniami i kryzysem, będąc na zewnątrz”. W opinii Jerzego Plewy, sektor rolniczy jest, był i będzie przez najbliższe lata jednym z największych beneficjentów rozszerzenia, dzięki przygotowanej odpowiedniej strategii, systemowi przygotowania do akcesji, a także obecnej polityce rolnej.

KONFERENCJA ZAINAUGUROWAŁA RÓWNIEŻ DZIAŁALNOŚĆ KRAJOWEJ SIECI OBSZARÓW WIEJSKICH w Polsce. KSOW stanowi platformę współpracy w zakresie wymiany wiedzy i doświadczeń w przygotowywaniu i realizacji strategii oraz programów służących zdynamiczowaniu procesów modernizacji gospodarki i poprawy jakości życia na obszarach wiejskich. Znaczenie Sieci w wymiarze europejskim przybliżył John Loughheed, Dyrektor Jednostki G3 (Europejska Sieć i Ocena Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich) w Komisji Europejskiej. Ogólnym celem tej inicjatywy jest zwiększenie efektywności polityki rozwoju obszarów wiejskich, szczególnie w obecnym okresie programowania 2007-2013. Budowana sieć, jako forum wymiany wiedzy i dobrych praktyk, ma służyć przede wszystkim lepszemu przepływowi informacji pomiędzy instytucjami i organizacjami zaangażowanymi w działania na rzecz wsi i jej mieszkańców.

Po zakończeniu konferencji, odbyło się spotkanie Ministrów Rolnictwa Państw Grupy Wyszehradzkiej oraz Bułgarii i Rumunii, w czasie którego przyjęto wspólną deklarację w sprawie przyszłości WPR po 2013 roku.

W celu dalszego upowszechnienia debaty, a także przebiegu i wniosków z dyskusji podczas konferencji, na stronie internetowej Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi www.minrol.gov.pl została utworzona specjalna zakładka „5 lat w UE”, pod którą udostępniono materiały konferencyjne.

Waldemar Guba, Patrycja Purgał,
MRiRW

Leader – sukces gwarantowany

Dlaczego Leader a nie Lider? „LEADER” to akronim wyrażenia, pochodzącego z języka francuskiego od *Liaison Entre Actions de Development de L'Economie Rurale*, co oznacza „powiązania pomiędzy działaniami na rzecz rozwoju gospodarczego obszarów wiejskich”. Funkcjonowanie tego programu rozpoczęło się w 1991 roku i w nieco zmodyfikowanej formie był on realizowany do roku 2006. Podkreślenia wymaga fakt, że pierwotnie zakładano jego wdrażanie jedynie przez okres 4 lat. Jednakże osiągnięte efekty, w szczególności zaktywizowanie mieszkańców obszarów wiejskich i zawiązywanie przez nich partnerstw lokalnych skłoniły do kontynuowania wdrażania inicjatywy w kolejnych latach. W swoim założeniu inicjatywa Leader odwołuje się do faktu, iż problemów wiejskich nie da się rozwiązać bez zaangażowania i aktywnego działania mieszkańców. Powołanie lokalnej grupy działania (LGD) jest pierwszym krokiem w realizacji tego podejścia. W swym założeniu ma ona stanowić reprezentację lokalnej społeczności wyłonioną spośród przedstawicieli miejscowego sektora publicznego, społecznego oraz gospodarczego. Efektem jej pracy jest spójna i kompleksowa strategia rozwoju terytorium, na którym działa. Strategia ta ma opisywać komplementarne działania na rzecz danego terenu, działania wybrane przez daną LGD i mające w sposób możliwie najefektywniejszy wpłynąć na wszechstronny rozwój danej społeczności i obszaru.

Polska weszła do Unii Europejskiej w 2004 roku. Realizacja inicjatywy Leader+ w Europie trwała już od 2000 roku. Dzięki zabiegom i staraniom wielu instytucji i organizacji zaangażowanych w rozwój obszarów wiejskich doszło w Polsce do realizacji Leadera+ w formie Pilotażowego Programu Leader+ stanowiącego jedno z działań Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich na lata 2004–2006”.

Pilotażowy Program Leader+ został podzielony na dwa etapy, tzw. schematy.

Schemat I miał przygotować społeczności lokalne do współpracy i zbudowania ram organizacyjnych w formie lokalnych grup działania. Założono, że mieszkańcy obszarów wiejskich, którzy chcą działać w nurcie Leader, powinni najpierw poznać i zrozumieć jego zasady, a następnie nauczyć się działania partnerskiego, czyli wspólnego realizowania projektów, angażującego przedstawicieli trzech sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego. Nowa forma działania, polegać miała na kompleksowym spojrzeniu na dany obszar – nie tylko przez pryzmat swojej wsi czy gminy, swojej instytucji czy firmy, ale znacznie szerzej, uwzględniając potrzeby szerszej społeczności i znacznie większe możliwości rozwojowe. Dlatego w ramach Pilotażowego Programu Leader+ w schemacie I środki zostały przeznaczone na zbudowanie struktury LGD oraz przygotowanie Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich (ZSROW).

Schemat II skupiał się na wdrażaniu ZSROW – realizacji projektów o charakterze wielosektorowym, w szczególności uwzględniających rozwój turystyki, ochronę i promocję środowiska naturalnego, krajobrazu i zasobów historyczno-kulturowych, popularyzację i rozwój produkcji wyrobów regionalnych a także działań szkoleniowych.

Efektem pilotażu była realizacja przez 149 LGD zintegrowanych strategii rozwoju obszarów wiejskich. Stopień pokrycia terenu Polski lokalnymi grupami działania wynosił ok. 40%.

Okres programowania 2007-2013 przyniósł ogromne zmiany w realizacji idei Leadera. Leader jako podejście stał się częścią programu rozwoju obszarów wiejskich (PROW), wszedł do tzw. głównego nurtu polityki rozwoju obszarów wiejskich.

Początkowo bardzo ostrożnie planowaliśmy – jako instytucja zarządzająca, potencjalną liczbę LGD, założyliśmy, że

w ramach PROW 2007–2013 wybranych zostanie 200 LGD a obszar pokrycia Leaderem będzie wynosił 50%. Wskaźniki te jednak musiały zostać zweryfikowane w obliczu złożenia 344 wniosków o wybór LGD do realizacji LSR pokrywających prawie w 90% obszar Polski kwalifikujący się do objęcia podejściem Leader. Była to liczba wykraczająca zupełnie poza nasze szacunki. Tłumaczyć to można nie tylko efektywnie wykonaną aktywizacją w okresie realizacji Pilotażowego Programu Leader+, ale również tym, że jest to idea, która dobrze przyjęła się na obszarach wiejskich

i najwyraźniej jest wygodną i akceptowalną formą współpracy partnerów lokalnych.

Potem przyszedł trudny okres weryfikacji złożonych przez LGD dokumentów, ich uzupełnień, w końcu oceny LGD i lokalnej strategii rozwoju (LSR). Z pewnością wiele LGD momentami nachodziły wątpliwości czy dobrną do pozytywnego zakończenia procesu. Pewnie również i pracownicy urzędów marszałkowskich z niecierpliwością czekali na finał. I udało się. Mamy w Polsce 338 LGD wybranych do realizacji LSR!

Taka liczba oczywiście cieszy, potwierdza zasadność realizowania Leadera, pokazuje że jest to instrument dobrze dostosowany do lokalnych potrzeb. Przyczynia się również, poprzez tworzenie LGD mających przecież status organizacji pozarządowych, do wzmocnienia kapitału społecznego a także budowania społeczeństwa obywatelskiego na obszarach wiejskich. Realizacja przez LGD lokalnej strategii rozwoju jest

szansą na rozwój danego terenu spójny z oczekiwaniami mieszkańców.

Tak duża liczba LGD to, z drugiej strony, duże wyzwanie nie tylko dla szczebla centralnego odpowiedzialnego za koordynację całego procesu. Jest to także wyzwanie dla samych LGD. Mają za sobą trudny proces wyboru. Mogą odetchnąć, ten etap mają już za sobą. Przed nimi jednak kilka lat wytężonej pracy, której efektem powinno być zrealizowanie LSR w sposób dający wymierne korzyści mieszkańcom danego obszaru. LGD będą musiały wywiązać się z roli jaką im powierzono w ramach PROW 2007–2013, tj. głównego podmiotu w procesie wyboru operacji do realizacji ze środków strategii. Pewnie przyjdą trudne chwile, kiedy członkowie organu decyzyjnego będą musieli wybrać pomiędzy dwoma dobrymi operacjami, którą sfinansować. Nie ma przecież możliwości sfinansowania wszystkich. A decyzja może być niełatwa, bo dotyczyć będzie bardzo konkretnych osób, sąsiada, przedsiębiorcy, koła gospodyń wiejskich. Istotne jest więc stosowanie jasnych i mierzalnych kryteriów wyboru, które pozwolą na obiektywne dokonanie wyboru, tak aby nikt nie poczuł się potraktowany niesprawiedliwie, uznaniowo. Warto, w sytuacji kiedy mamy trudności, kłopoty z realizacją LSR odwołać się do jednego z głównych elementów Lidera – sieci, aby stała się ona forum wymiany doświadczeń, dobrych pomysłów. Czasem wystarczy poradzić się innej LGD, która miała podobne problemy i zdołała je z sukcesem rozwiązać. Współpraca pomiędzy LGD jest ważnym narzędziem wymiany doświadczeń i rozwiązywania problemów. Nie traćmy więc energii na wyważanie być może już otwartych drzwi.

Do LGD należy teraz realizacja Lidera w taki sposób, aby mieszkańcy poczuli, że to są ich reprezentanci, ufali LGD i z przyjemnością przestępowali próg biura. Ważne jest aby LGD nie stała się kolejną „lokalną władzą” i zachowały swój oddolny charakter.

Wszystkim więc życzę powodzenia i trzymam kciuki, także za siebie i zespół Leader!

Joanna Gierulska,
MRiRW

Dziegciem w Sieć

Słowa i sens

Od kilkunastu lat pracuję w administracji. Praca ta wymaga, jak wynika to choćby z treści ogłoszeń dotyczących naboru pracowników, tzw. komunikatywności i umiejętności formułowania rozmaitych wypowiedzi pisemnych: tekstów prawnych, dokumentów strategicznych, programowych, interpretacji i wyjaśnień, opinii, odpowiedzi na pisma nadsyłane przez różne instytucje i osoby, materiałów informacyjnych i promocyjnych. Każdy rodzaj tekstu podlega pewnym regułom, ale nad całością tej twórczości unosi się gęsta aura „języka urzędowego” wzbogaconego o słownictwo i styl wywodzące się z „oficjalnych” tekstów obcojęzycznych.

Nie zamierzam twierdzić, że pismo ministra do wojewody lub interpretacja przepisu zawarta w uzasadnieniu stanowiska resortu kierowanego do obywatela mogłyby wyglądać tak, jak artykuł w prasie popularnej. Uparcie twierdzą jednak, że dokumentowi oficjalnemu nic by się nie stało, gdyby został choć trochę „odpakowany” ze swojej formalistycznej otoczki, a publikacja o charakterze popularnym nie może wyglądać jak stanowisko rządu.

Rozrost formy nie sprzyja jasności wypowiedzi, a w wielu przypadkach służy do starannego ukrycia, że piszący nie ma nic specjalnie ważnego do powiedzenia. Nie można też nie zauważyć, że tekst poowijany naukowo – oficjalnym slangiem często okazuje się po prostu śmieszny.

Teraz przykłady i wredne komentarze. Źródeł dokładnie nie podaję, wskażę jedynie charakter tekstu, z którego pochodzą cytowane fragmenty.

– „Biorąc pod uwagę powierzchnię użytków rolnych, która była użytkowana przez gospodarstwa rolne, należy podkreślić, że w 2005 r. wynosiła 15 906,0 tys. ha...” (dokument strategiczny). *Gdyby nie brać pod uwagę i nie podkreślać byłoby strasznie nudno.*

– „Rolnictwo i leśnictwo przyczyni się do (...) wdrażania technologii wykorzystujących odnawialne źródła energii, pochłaniających dwutlenek węgla (CO₂) uwalniany w procesie spalania. (dokument strategiczny). *Za nic nie mogę sobie tego wyobrazić.*

– „W dobie gospodarki opartej na wiedzy kraje wysoce rozwinięte charakteryzuje znaczny przyrost przedsiębiorstw działających w oparciu o nowe technologie, uznawanych jednocześnie za innowacyjne i przedsiębiorcze, dzięki ich wysokiej naukochłonności i specjalizacji w nowych produktach lub usługach.” (raport rządowy). *Czy w innej dobie byłoby inaczej? Czy przedsiębiorstwo wykorzystujące nowe technologie może być nieinnowacyjne? A nieprzedsiębiorcze? Czy można być innowacyjnym, ale w produkcji czegoś, co już dawno wymyślono (telefon, buty, ciasteczka)? O co chodzi?*

– „Nie bez znaczenia przy podejmowaniu decyzji o inwestowaniu za granicą pozostaje dążenie firm do zapewnienia sobie jak najwyższej efektywności działania.” (poradnik dla przedsiębiorców). *Zapewne przedsiębiorcy jak ptaki lecą tam, gdzie cieplej, ale na szczęście czasem także i tam, gdzie można zarobić.*

- Zarówno zawartość merytoryczna platformy informacyjnej jak i pozostała działalność informacyjno-szkoleniowa powinna zostać dostosowana do wymagań odbiorców, których docelowa szacowana liczba ma być ogromna. (artykuł w biuletynie informacyjnym) *A co by było, gdyby oszacowano, że odbiorców będzie całym sporem albo malutko?*

- „Dlatego też niezbędne jest uruchomienie procesu wyłaniania twórców, wspierających rozwój katalizatorów rozwojowych i funkcjonujących partnerstw, aby stworzyć odpowiednią i trwałą bazę projektów” (opracowanie eksperckie). *Ja chcę być twórcą i rozwijać katalizatory. Bardzo.*

- Jak przeciwdziałać negatywnym skutkom wywołanym spowolnieniem gospodarczym, które wpływają na występowanie gwałtownych procesów restryktoryzacyjnych? (informacja prasowa o projekcie). *Ciąg przyczyn i skutków. Nie wiadomo o co chodzi, jest nadzieja, że odpowiedź na to dramatyczne pytanie zostanie sformułowana dzięki projektowi.*

- „Dalsze innowacje obejmują: poszukiwanie jaja wielkanocnego, wycieczki z byliną, (...) śniadania z naleśnikami, przyjęcie połączone ze zbieraniem dyni przy świetle księżycy...” (publikacja przygotowana w ramach projektu szkoleniowego nt. turystyki). *Wystarczyłoby zmienić słowo „innowacje” na „rozrywki” lub „atrakcje” i zapanowałaby szara nuda. Choć wizja jedzenia śniadania w towarzystwie naleśnika i spaceru z dorodnym floksem też jest inspirująca.*

- „Sprawdzanie rozwiązania niekiedy jest wprost nieodzowne. Chodzi o to, aby turystę mającego poznać odwiedzane tereny wiejskie, wdrażać do przemyśleń nad wynikiem swoich sformułowań, by nie okazały się one jedynie wytworem fantazji, a miały oparcie w poznanych wiadomościach” (publikacja nt. turystyki opracowana w ramach projektu szkoleniowego). *Bez komentarza, niestety nie pojęłam przesłania, ale fantazja podpowiada mi, że jest bardzo istotne.*

Paskudna nowomowa przenika do różnego rodzaju dokumentów i publikacji w języku polskim nie tylko za sprawą polskich autorów, ale także dlatego, że taki jest język „unijny”. Pamiętam jak podczas kursu angielskiego nauczycielka, Brytyjka, nie była w stanie zrozumieć, że grupa urzędników, mających liczne braki w znajomości języka, z jedną rzeczą nie ma problemów – wszyscy rozumieją doskonale teksty „oficjalne” Unii Europejskiej, których ona sama pojąć nie była w stanie. No tak, urzędnicy rozumieją, bo to ich zawód, inni ludzie nie muszą.

Oto kilka cytatów pochodzących z polskojęzycznych materiałów informacyjnych Komisji Europejskiej lub współpracujących z nią instytucji. Nie wydaje mi się, aby w każdym przypadku wina za brzmienie tekstu leżała po stronie tłumaczy.

- „Chcemy zagwarantować osiągnięcie celu, jakim jest optymalne wykorzystanie naszej polityki.”

- „Sektor rolny jest między innymi wymieniany jako obszar, w którym należy podjąć działania ograniczające konsumpcję węgla.” *W pierwszym momencie widzę człowieka, który ze wstrętem odrzuca grudkę koksu i w lubością wgryza się w dojrzałe jabłko. Po chwili przypominam sobie wiedzę szkolną, z której wynika, że jabłko wypełnione jest związkami węgla.*

- „Po ostatniej kontroli WPR w polityce większy nacisk położony został na zmiany klimatyczne jako nowe wyzwanie dla rolnictwa i obszarów wiejskich.” *My, wtajemniczeni, domyślamy się, o co chodzi, reszta świata nie ma szans.*

- „Jej doświadczenia z Leader II i Leader+ pozwoliły jej na zbudowanie trwałych relacji zarówno z sektorem publicznym, jak i prywatnym, co gwarantuje, że podejście oddolne jest właściwym sposobem promowania rozwoju obszarów wiejskich w regionie X.” *Nie ośmieliłabym się zakwestionować żadnego z zawartych w tym zdaniu twierdzeń, nie widzę tylko związku między nimi.*

- „Współpraca przy przybliżaniu skarbów archeologicznych”.

Szanowni Państwo, ja tych cytatów nie kolekcjonowałam, wyciągnęłam je pospiesznie z rozmaitych dokumentów i opracowań, które mam na biurku, w czełściach służbowej szafy i komputera. To nie są jakieś wyjątkowe kwiatki. Tak się teraz pisze.

Ja też tak potrafię. Bez zastanowienia, bez przestanku, gładko, mdło, bezmyślnie, o niczym, za to dużo i z wykorzystaniem powszechnie znanych zlepków językowych.

„W dniu dzisiejszym zespół kontynuował dynamiczne działania sprzyjające realizacji szerokiego wachlarza zadań o znaczeniu zarówno strategicznym jak i doraźnym, co pozwoli nam na przybliżenie realizacji celów strategicznych stojących przed ministerstwem w obecnej perspektywie czasowej. Podkreślenia wymaga powszechne zaangażowanie w terminowe i rzetelne przeprowadzenie powierzonych spraw, mimo niejednokrotnie bardzo złożonego ich charakteru i konieczności wykazywania się przez odpowiednie zasoby ludzkie wysokim stopniem kreatywności oraz umiejętności negocjacyjnych w kontakcie z różnorodnymi partnerami.

Niesprzyjające warunki atmosferyczne, związane z falą upałów i burz, jakie nawiedzają nasz kraj, nie pozwalają mi na kontynuowanie niniejszej wypowiedzi. Znaczącą jest też konieczność włączenia się w tok bieżących zadań, jakie stoją przed kierowanym przeze mnie zespołem i których realizacja nie pozostaje bez wpływu na procesy budowy zaufania na poziomie wewnętrznym instytucji jak i jej relacji z szeroko pojętym otoczeniem...”

Jest bardzo ciepła, burzowa pogoda. Mam dużo pracy. Bardzo proszę przyszłych autorów i redaktorów tekstów – nie obciążajcie tego wydawnictwa balastem niepotrzebnych słów. Nadęte nie znaczy mądre. Nie dawajcie czytelnikom powodów do żartów i nie zmuszajcie ich do przedzierania się przez słowa w poszukiwaniu sensu. Inaczej uciekną.

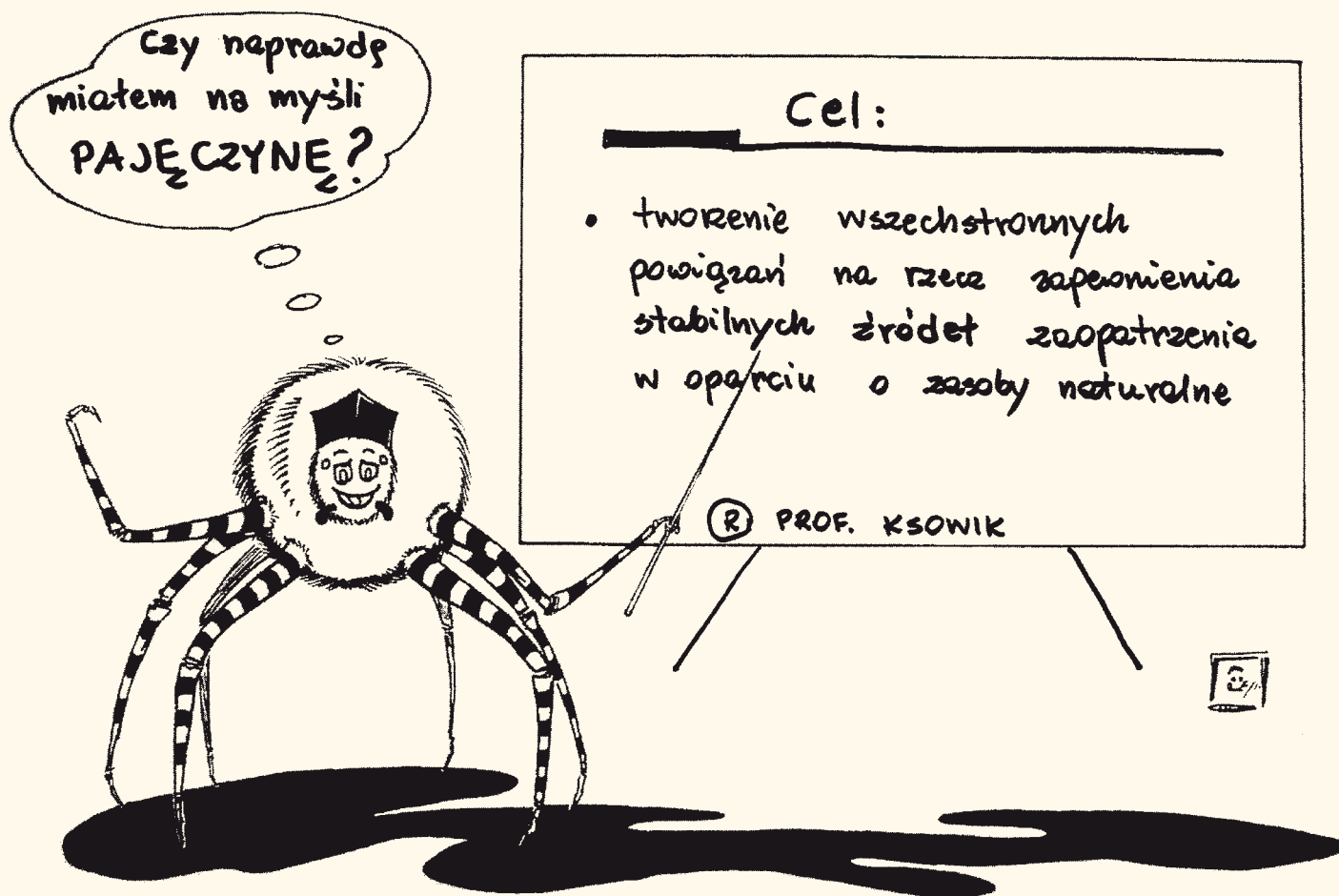
Magdalena Nowicka,
MRiRW

W następnym numerze:

ENRD Europejska Sieć na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

Walka ze zmianami klimatycznymi

Pierwsze posiedzenie Grupy Roboczej ds. KSOW

Autorzy zdjęć: Marta Augustynowicz, zdjęcie LEADER, str. 6; Joanna Gierulska, zdjęcie LEADER, str. 6; Beata Krajewska, zdjęcie LEADER, str. 6; Małgorzata Książyk, zdjęcie okładka str. 1 (puzzle nr 1, 3); Barbara Kucharska, zdjęcie okładka str.1 (puzzle nr 2 oraz tło); Katarzyna Łukasiewicz, zdjęcie LEADER, str. 6; Magdalena Matejkowska, zdjęcia okładka str. 1 i 4 (puzzle nr 4, panoramiczne str. 4), zdjęcie M. Nowickiej na str. 7; Anna Panufnik-Wodecka, zdjęcie str. 5 (konferencja międzynarodowa); Łukasz Wenerski, zdjęcie LEADER, str. 6.

Realizacja: ARW

**Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich:
Europa inwestująca w obszary wiejskie**

**Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Pomocy Technicznej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013**

**Sekretariat Centralny Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich
Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**

Wydawca:

**Sekretariat Centralny Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich
Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
ul. Wspólna 30
00-930 Warszawa
tel. (22) 623-25-55
fax (22) 623-20-51
<http://www.ksow.pl>
e-mail: ksow@minrol.gov.pl**